

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

Valtiovarainministeriölle

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Viite: Lausuntopyyntö 5.3.2025 VN/9952/2024

Valtiovarainministeriö on pyytänyt markkinaoikeudelta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (jäljempänä esitysluonnos).

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettua lakia, sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia, digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annettua lakia, oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, ulosottokaarta, tuomioistuinmaksulakia sekä eräitä muita oikeusministeriön hallinnonalan lakeja.

Esitysluonnoksen mukaan sen tavoitteena on, että viranomaisen tiedoksiannot lähetettäisiin ensisijaisesti sähköisesti niille hallinnon asiakkaille, joille se on mahdollista. Esitysluonnoksen tavoitteellaan kansalaisten sujuvampaa ja paikkariippumatonta asiointia ja lisäksi tehokkaampia viranomaismenettelyitä ja parempaa tuottavuutta. Korvaamalla viranomaisten lähettämät paperiset

kirjeet digitaalisilla viesteillä saavutetaan julkiselle taloudelle kymmenien miljoonien eurojen vuotuinen säästö.

Edelleen esitysluonnoksen mukaan tavoitteena on lisäksi laajentaa sähköisen tiedoksiantotavan käyttöä oikeushallinnon viranomaisissa ja tuomioistuimissa.

Markkinaoikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavan.

Yleisesti

Edellä selostettuja esitysluonnoksen mukaisia tavoitteita voidaan sinänsä pitää perusteltuina ja hyväksyttävinä.

Markkinaoikeus ei kuitenkaan ole täysin vakuuttunut siitä, miten perusteltuina ja oikeasuhteisina esitysluonnoksen mukaisia ehdotuksia voidaan pitää markkinaoikeutta koskien ainakaan esitysluonnoksessa esitetyn valossa.

Edellä selostetulla tavalla esitysluonnoksessa esitetään varsin yleisesti se kuva, että sen avulla on tarkoitus korvata viranomaisten lähettämät paperiset kirjeet digitaalisilla viesteillä (mitä kautta saavutetaan julkiselle taloudelle kymmenien miljoonien eurojen vuotuinen säästö), mihin liittyen esitysluonnoksessa (s. 38) esitetään, että nykyisin viranomaiset lähettävät tiedoksiannot asiakkaalle pääsääntöisesti postitse paperilla.

Edellä mainitun ei ole katsottava antavan oikeaa kuvaa tilanteesta markkinaoikeuden osalta. Esitysluonnoksessa ei kuitenkaan ole valitettavasti pyritty täsmällisemmin kuvaamaan, mikä tilanne paperisten kirjeiden / paperisten tiedoksiantojen osalta on markkinaoikeuden osalta. Esitysluonnoksessakin (s. 45) voidaan kuitenkin katsoa ”myönnettävän”, vähintäänkin epäsuorasti, se kuva, että tilanne markkinaoikeuden osalta poikkeaa edellä selostetusta toteamalla, että esitysluonnoksen postituskustannuksia vähentävä vaikutus markkinaoikeuden osalta voidaan arvioida vain vähäiseksi. koska postituskustannusten kokonaismäärä on suhteellisen vähäinen.

Ottaen huomioon jäljempänä esitettävä siitä, ettei esitysluonnokseen sisältyviä säännösehdotuksia ole pidettävä täysin ongelmattomina, markkinaoikeus pitäisikin parempana asian siirtämistä jatkovalmisteluun, jossa esimerkiksi sen näkemyksiä pyrittäisiin kuulemaan hieman laajemmin ja perusteellisemmin.

Edellä mainittu olisi markkinaoikeuden näkemyksen mukaan perusteltua myös aivan erityisesti sen kannalta, että esitysluonnoksessa tuodaan – sinänsä täysin paikkansa pitävästi – esiin se seikka, että hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelun käyttöaste on ainakin markkinaoikeuden osalta jäänyt hyvin vaatimattomaksi. Esitysluonnoksessa ei vaikuteta kuitenkaan tuotavan lainkaan esille sitä, minkä vuoksi näin on tapahtunut. Markkinaoikeus voisi tältä osin esittää hyvin laajankin selvityksen asiasta. Sen sijaan markkinaoikeus tyytyy tässä yhteydessä toteamaan vain lyhyesti sen, että hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelu ei esimerkiksi markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden osalta valitettavasti vastaa niitä vaatimuksia, joita hyvin toimivalta sähköiseltä järjestelmältä olisi perusteltua edellyttää. Tähän liittyen voidaan vain yhtenä pienenä eräänlaisena anekdoottina mainita, että yhden markkinaoikeuden asiaryhmän osalta eräs asianajotoimisto ilmoitti ottavansa asiointipalvelun käyttöön. Jonkin ajan kuluttua kyseisen asianajotoimiston piti yksinkertaisesti vain ilmoittaa luomisesta ajatuksestaan ja siirtyä suojattujen sähköpostien käyttämiseen (syynä ilmeisesti edellä mainittu asiointipalvelun vastaamattomuus niihin vaatimukseen, joiden sen tulisi täyttää).

Asiointipalvelun kehittämisen ei markkinaoikeuden käsityksen mukaan pitäisi olla mitenkään mahdoton tehtävä, mutta sanottu edellyttäisi ennen kaikkea Oikeusrekisterikeskuksen (huomattavaa) lisärahoitusta. Markkinaoikeuden näkökulmasta, ainakin sen osalta esitettynä, olisikin huomattavasti tärkeämpää keskittyä asiointipalvelun kehittämiseen kuin nyt käsillä olevaan hankkeeseen.

Velvollisuus henkilö- ja yritystunnusten ilmoittamiseen

Esitysluonnoksen mukaan oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia muutettaisiin siten, että jatkossa asianosaisen tulisi ilmoittaa tuomioistuimelle henkilö- tai yritys- ja yhteisötunnuksensa sekä asianosaisen sekä tiedossaan olevat todistajan tai muun kuultavan sekä eräissä tilanteissa myös vastapuolen henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus.

Esitysluonnoksessa vaikutetaan puheena olevalta osin sivuutetun valitettavasti kokonaan se, miten suurta ”hallinnollista taakkaa” esitetyn kaltainen sääntely tulisi aiheuttamaan tuomioistuimille. Ainakin markkinaoikeuden kohdalla on hyvin yleistä ja usein tapahtuvaa, että muut kuin asianosaiset tietopyynnöillään pyytävät saada joko yhtä tai kaikkia taikka jotain tältä välillä olevaa määrää oikeudenkäyntiasian kirjelmistä itselleen. Esitysluonnokseen sisältyvän kaltainen sääntely tulisi merkitsemään ainakin markkinaoikeuden kohdalla lisätyötä, jonka määrää ei voida pitää mitenkään vähäisenä (varsinkin kun otetaan huomioon, että yksittäistapauksellista henkilötunnusten peittämistä ei ole mahdollista suorittaa pelkästään ”yhtä nappia painamalla”). Pahimmillaan mainitun lisätyön osalta voidaan puhua työmäärästä, millä on jopa henkilöstövaikutuksia.

Luonnollisesti on sanomattakin selvää, että edellä mainitun kaltaiseen työhön liittyy aina potentiaalinen lisävirheiden mahdollisuus.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain osalta esitysluonnoksessa näytetään esitettävän, että henkilö- tai yritys- ja yhteisötunnuksen ilmoittamisvelvollisuus koskisi myös (muun ohella) asianosaisen asiamiestä. Markkinaoikeudessa asiamiesten käyttäminen / esiintyminen on hyvin tavallista, asiamiesten ollessa hyvin usein asianajajia tai luvan saaneita oikeudenkäyntiasiamiehiä. Viimeksi mainittujen osalta on markkinaoikeuden näkemyksen mukaan esitettävissä kysymys, mikä tarve po. kaltaiselle esitysluonnoksessa esitettävälle lainsäädäntömuutokselle on ylipäättään huomioon ottaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 90 §:n 3 momentin säännös, jota ei kuitenkaan vaikutettaisi esitettävän muutettavaksi.

Ns. asiointilain 11 §:n määräaikasäännöstä koskeva muutosehdotus

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi ns. asiointilain 11 §:n määräaikasäännöstä siten, että esim. sähköisesti toimitettuun valituskirjelmään sovellettaisiin hieman eri määräaika kuin fyysisesti tai postitse toimitettuun valituskirjelmään.

Esitysluonnoksessa vaikutetaan puheena olevalta osin sivuutetun valitettavasti kokonaan yksi seikka. Mitä monimutkaisimmiksi ja yksityiskohtaisimmiksi valitusmääräajat säädetään, tarkoittaa se luonnollisesti samalla myös pidemmälle meneviä vaatimuksia muutoksenhakuohjeille (ja niiden sisällölle). Mitä monimutkaisempia valitusmääräaikoja koskevat säännökset ovat, sitä tavanomaisempaa on, että valitusosoitukset osoittautuvat (joltain osin) lainvastaisiksi ja virheellisiksi. Tällä kaikella on luonnollisesti tuomioistuinten työmäärää lisäävä vaikutus.

Oikeudenkäyntimaksun porrastus

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muun ohella markkinaoikeutta koskien lisättäväksi tuomioistuinlain 2 §:ään oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskeva sääntely. Esitysluonnoksen mukaan ehdotettava sääntely kannustaisi asianosaisia hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelun käyttämiseen ja siten turvalliseen ja tehokkaaseen asiointitapaan.

Markkinaoikeus suhtautuu hieman epäillen edellä selostettuun esitysluonnoksessa esitettyyn ”kannustusvaikutukseen” ensinnäkin jo siitä syystä, että edellä selostetulla tavalla asiointipalvelun nykyisen hyvin rajoitetun käyttöasteen taustalla ovat kokonaan muut tekijät, jotka johtuvat

asiointipalvelun tietynasteisesta ”käyttökelvottomuudesta” ottaen huomioon markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden luonne. Toiseksi se, että kannustinvaikutuksen esiintyminen tulee jäämään verraten pieneksi, voi selittyä yksinomaan markkinaoikeuden nykyisten tuomioistuinmaksujen tasolla, joka on paikoitellen huomattavastikin korkeampi kuin muiden tuomioistuinten kohdalla.

Jussi Karttunen

markkinaoikeuden ylituomari

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

-

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

ks. edellä kohta huomiot muutosehdotuksista

Muut huomiot

-

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

-

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

ks. edellä kohta huomiot muutosehdotuksista

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

ks. edellä kohta huomiot muutosehdotuksista

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

ks. edellä kohta huomiot muutosehdotuksista

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitteko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

-

Muut huomiot

-

Hanhela Elina

Markkinaoikeus - markkinaoikeuden ylituomari Jussi Karttunen